

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ELEANOR SHARPSTON
της 8ης Ιουλίου 2010¹

1. Η υπό κρίση αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης αφορά την απόφαση 1/80 του Συμβουλίου Σύνδεσης ΕΟΚ-Τουρκίας (στο εξής: απόφαση 1/80)². Το αντικείμενο του ερωτήματος του εθνικού δικαστηρίου είναι η θέση του Τούρκου υπηκόου που απέκτησε δικαίωμα διαμονής σε ένα κράτος μέλος λόγω του ότι ήταν σύζυγος εργαζόμενης με τουρκική ιθαγένεια. Ο γάμος αυτός λύθηκε στη συνέχεια και ο σύζυγος καταδικάστηκε για βιασμό της συζύγου του και για πρόκληση σωματικών βλαβών. Τίθεται το ερώτημα αν ο Τούρκος αυτός υπήκοος εξακολουθεί να μπορεί να ασκεί δικαιώματα βασιζόμενα στο άρθρο 7 της απόφασης 1/80, παρά τη λύση του γάμου χάρη στον οποίο είχε αποκτήσει αρχικά το δικαίωμα διαμονής στο κράτος υποδοχής. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο ερώτημα αυτό, ερωτάται αν το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος προξένησε ισχυρό κλονισμό της συζυγικής σχέσης, καθόσον βίασε τη σύζυγό του και της προκάλεσε σωματικές βλάβες, έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια των δικαιωμάτων που είχε ενδεχομένως βάσει του άρθρου 7.

Το νομικό πλαίσιο

Η Συμφωνία Σύνδεσης ΕΟΚ-Τουρκίας

2. Η Συμφωνία Σύνδεσης ΕΟΚ-Τουρκίας³ (στο εξής: Συμφωνία Σύνδεσης) συνήφθη το 1963.

3. Το άρθρο 59 του πρόσθετου πρωτοκόλλου της Συμφωνίας Σύνδεσης⁴ είναι διατυπωμένο ως εξής:

«Στους τομείς που καλύπτονται από το παρόν πρωτόκολλο, η Τουρκία δεν μπορεί να απολαύει περισσότερο ευνοϊκής μεταχειρίσεως από εκείνη που υφίσταται μεταξύ των κρατών μελών δυνάμει της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Κοινότητας.»

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Απόφαση 1/80, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, σχετικά με την ανάπτυξη της Συνδέσεως, την οποία εξέδωσε το Συμβούλιο Σύνδεσης που συστάθηκε με τη Συμφωνία Σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, η οποία υπογράφηκε στην Άγκυρα στις 12 Σεπτεμβρίου 1963.

3 — Συμφωνία Σύνδεσης μεταξύ της ΕΟΚ και της Τουρκίας, που υπογράφηκε στην Άγκυρα στις 12 Σεπτεμβρίου 1963.

4 — Πρόσθετο πρωτόκολλο που υπογράφηκε στις 23 Νοεμβρίου 1970 στις Βρυξέλλες και το οποίο συνάφθηκε, εγκρίθηκε και επικυρώθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2760/72 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1972 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/002, σ. 149).

4. Το κεφάλαιο II της απόφασης 1/80 επιγράφεται «Κοινωνικές διατάξεις». Το τμήμα 1 του κεφαλαίου αυτού επιγράφεται «Ζητήματα σχετικά με την απασχόληση και την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων». Περιλαμβάνει τα άρθρα 6 έως 16 της απόφασης.

5. Το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, της απόφασης 1/80 προβλέπει τα εξής:

«1. Υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 7 περί ελεύθερης προσβάσεως των μελών της οικογένειας του στην απασχόληση, ο Τούρκος εργαζόμενος που είναι ενταγμένος στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους:

- εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί ένα έτος, δικαιούται, εντός αυτού του κράτους μέλους, ανανεώσεως της ισχύουσας αδείας εργασίας του στον ίδιο εργοδότη, αν εξακολουθεί να κατέχει θέση εργασίας,
- εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί τρία έτη, και υπό την επιφύλαξη της αποδοτέας στους εργαζομένους των κρατών μελών της Κοινότητας προτεραιότητας, δικαιούται, εντός αυτού του κράτους μέλους, να αποδεχθεί, κατ' επιλογή του, άλλη προσφορά εργασίας, στο ίδιο επάγγελμα, που του γίνεται υπό συνθήκες συνθήκες από άλλο εργοδότη και έχει καταγραφεί από τις υπηρεσίες απασχολήσεως του οικείου κράτους μέλους,
- εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί τέσσερα έτη, έχει ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε έμμισθη δραστηριότητα της επιλογής του εντός αυτού του κράτους μέλους.

2. Οι ετήσιες άδειες και οι απουσίες λόγω μητρότητας, εργατικού ατυχήματος ή ασθένειας μικρής διάρκειας εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης απασχολήσεως. Οι δέοντως διαπιστωμένες από τις αρμόδιες αρχές περίοδοι ακούσιας ανεργίας και οι απουσίες λόγω ασθένειας μακράς διάρκειας, χωρίς να εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης απασχολήσεως, δεν θίγουν τα δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί βάσει της προηγούμενης περιόδου απασχολήσεως.»

6. Το άρθρο 7 της απόφασης 1/80 ορίζει τα εξής:

«Τα μέλη της οικογένειας Τούρκου εργαζομένου ενταγμένου στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους, στα οποία έχει επιτραπεί να ζήσουν μαζί του:

- εφόσον διαμένουν νομίμως στο κράτος αυτό επί τρία τουλάχιστον έτη και υπό την επιφύλαξη της αποδοτέας στους εργαζομένους των κρατών μελών της Κοινότητας προτεραιότητας, δικαιούνται να αποδεχθούν οποιαδήποτε προσφορά εργασίας,
- εφόσον διαμένουν νομίμως στο κράτος αυτό επί πέντε τουλάχιστον έτη, έχουν ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε έμμισθη δραστηριότητα.

Τα τέκνα Τούρκων εργαζομένων που έχουν ολοκληρώσει την επαγγελματική τους κατάρτιση εντός της χώρας υποδοχής μπορούν, ανεξαρτήτως της διάρκειας διαμονής τους

στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, να αποδεχθούν οποιαδήποτε προσφορά εργασίας εντός αυτού, υπό τον όρο ότι ο ένας από τους γονείς έχει ασκήσει νόμιμη εργασία επί τρία τουλάχιστον έτη εντός του εν λόγω κράτους μέλους.»

7. Το άρθρο 14, παράγραφος 1, της απόφασης 1/80 ορίζει τα εξής:

«Οι διατάξεις του παρόντος τμήματος εφαρμόζονται υπό την επιφύλαξη των περιορισμών που δικαιολογούνται από λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας και δημοσίας υγείας.»

Η κύρια δίκη και τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα

8. Ο Μ. Bozkurt, προσφεύγων στην κύρια δίκη, έχει τουρκική ιθαγένεια. Γεννήθηκε το 1959.

9. Εισήλθε στη Γερμανία το 1992 και ζήτησε να του χορηγηθεί πολιτικό άσυλο. Τον Σεπτέμβριο του 1993 συνήψε γάμο με εργαζόμενη τουρκικής ιθαγένειας, η οποία ήταν ενταγμένη στη νόμιμη αγορά εργασίας του κράτους μέλους αυτού. Μετά τη σύναψη του γάμου ο προσφεύγων απέσυρε την αίτησή του για πολιτικό άσυλο και έλαβε τον Οκτώβριο του 1993 άδεια διαμονής ορισμένου χρόνου. Η άδεια διαμονής αυτή μετατράπηκε σε άδεια αόριστου χρόνου τον Οκτώβριο του 1998. Κατά το χρονικό εκείνο σημείο πληρούσε τις προϋποθέσεις του πρώτου εδαφίου του άρθρου 7 της απόφασης 1/80.

10. Από τον Ιούνιο του 2000 ο προσφεύγων ζει χωριστά από τη σύζυγό του και ο γάμος έχει λυθεί τελεσίδικα με διαζύγιο από τον Νοέμβριο του 2003.

11. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Γερμανία ο Μ. Bozkurt απασχολήθηκε σε διάφορες εργασίες. Το εθνικό δικαστήριο πάντως δηλώνει ότι δεν είναι σε θέση να παράσχει λεπτομέρειες για τις εργασίες του αυτές, διότι ο Μ. Bozkurt αρνείται να δώσει τα σχετικά στοιχεία, μολονότι τα στοιχεία αυτά του έχουν ζητηθεί. Από τις αρχές του 2000 είχε προφανώς αναρρωτική άδεια επί 18 μήνες. Έκτοτε ο προσφεύγων είναι άνεργος και λαμβάνει κρατικά επιδόματα.

12. Ο Μ. Bozkurt έχει καταδικαστεί επανειλημμένα για διάφορα εγκλήματα. Τον Μάιο του 1996 καταδικάστηκε σε φυλάκιση τεσσάρων μηνών λόγω πρόκλησης βαριών σωματικών βλαβών. Τον Νοέμβριο του 2000 καταδικάστηκε σε φυλάκιση οκτώ μηνών λόγω πρόκλησης σωματικών βλαβών και εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας. Τον Μάιο του 2004 καταδικάστηκε για κατ' ιδέα συρροή βιασμού της πρώην σύζυγού του και δόλιας πρόκλησης σωματικών βλαβών. Ο βιασμός διαπράχθηκε προφανώς το 2002, ενόσω ακόμη υπήρχε γάμος, αλλά οι σύζυγοι ζούσαν χωρισμένοι. Κατόπιν άσκησης έφεσης, η ποινή του καθορίστηκε σε φυλάκιση δύο ετών. Η εκτέλεση της δικαστικής απόφασης αναστάληκε και η προσωρινή κράτηση του Μ. Bozkurt έληξε τον Ιανουάριο του 2005.

13. Με απόφαση της 26ης Ιουλίου 2005, το Land Baden-Württemberg (ομόσπονδο κράτος της Βάδης-Βυρτεμβέργης), καθού στην κύρια δίκη, διάταξε την απέλαση του M. Bozkurt από τη Γερμανία. Ο M. Bozkurt πρόσβαλε την εν λόγω απόφαση ενώπιον του Verwaltungsgericht, το οποίο την ακύρωσε με απόφαση της 5ης Ιουλίου 2006. Κατά της δικαστικής αυτής απόφασης ασκήθηκε έφεση από το Land Baden-Württemberg ενώπιον του Verwaltungsgerichtshof. Η έφεση απορρίφθηκε με απόφαση της 14ης Μαρτίου 2007. Το σκεπτικό του Verwaltungsgerichtshof ήταν κυρίως ότι, αφού ο M. Bozkurt είχε δικαίωμα διαμονής κατά το άρθρο 7 της απόφασης 1/80, η πράξη απέλασής του πρέπει να είναι σύμφωνη με τις διαδικασίες που έχουν εφαρμογή στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁵. Δεδομένου ότι δεν τηρήθηκαν οι διαδικασίες αυτές, η απόφαση απέλασης ήταν παράνομη. Ούτε το γεγονός ότι ο M. Bozkurt ήταν άνεργος από το 2000, ότι, λόγω της ασθένειάς του, δεν θα εργαζόταν πιθανώς ποτέ πλέον και ότι είχε φυλακιστεί

επί εννέα περίπου μήνες σήμαινε ότι είχε απολέσει τα δικαιώματα που αντλούσε από το άρθρο 7. Αντίθετα, η νομολογία του Δικαστηρίου πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο ενδιαφερόμενος εξακολουθεί να έχει δικαίωμα διαμονής, παρά το γεγονός ότι δεν συντρέχουν πλέον οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες το απέκτησε. Κατά συνέπεια, ο M. Bozkurt εξακολουθεί, κατά το δευτεροβάθμιο γερμανικό δικαστήριο, να μπορεί να επικαλεστεί τα δικαιώματα που του απονέμει το εν λόγω άρθρο.

5 — Βλ., συναφώς, απόφαση της 2ας Ιουνίου 2005, C-136/03, Dörr and Ünal (Συλλογή 2005, σ. I-4759, σκέψη 69). Οι διαδικαστικές εγγυήσεις που παρέχουν τα άρθρα 8 και 9 της οδηγίας 64/221/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Φεβρουαρίου 1964, περί του συντονισμού των ειδικών μέτρων για τη διακίνηση και τη διαμονή αλλοδαπών, τα οποία δικαιολογούνται για λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας ή δημοσίας υγείας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 117), ισχύουν και για τους Τούρκους υπηκόους των οποίων το νομικό καθεστώς διέπεται από το άρθρο 6 ή από το άρθρο 7 της απόφασης 1/80. Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας προβλέπει συγκεκριμένα ότι, αν δεν χωρεί προσφυγή σε δικαστήριο που να έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα, η απόφαση για μη ανανέωση της άδειας διαμονής ή η απόφαση για απομάκρυνση του κατόχου της άδειας διαμονής από την επικράτεια λαμβάνεται από την διοικητική αρχή —εκτός επειγουσών περιπτώσεων— μόνον κατόπιν γνώμης αρμόδιας αρχής της χώρας υποδοχής, ενώπιον της οποίας ο ενδιαφερόμενος πρέπει να μπορεί να προβάλει τα μέσα υπεράσπισής του και να μπορεί να επικουρείται ή να εκπροσωπείται κατά τους διαδικαστικούς όρους που προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία. Μολονότι το άρθρο 9, παράγραφος 1, προφανώς είχε εφαρμογή στην απόφαση απέλασης του M. Bozkurt, δεν διατυπώθηκε γνώμη από καμία αρμόδια αρχή, όπως επιβάλλει η εν λόγω διάταξη. Η οδηγία 64/221 καταργήθηκε από τις 30 Απριλίου 2006 με την οδηγία 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ 2004, L 158, σ. 77, διορθωτικό στην ΕΕ 2004, L 229, σ. 35).

14. Κατά της παραπάνω απόφασης το Land Baden-Württemberg άσκησε αναίρεση ενώπιον του Bundesverwaltungsgericht. Κατά την εκδίκαση της αναίρεσης τέθηκαν ορισμένα ζητήματα σχετικά τη δυνατότητα άσκησης των δικαιωμάτων που παρέχονται, μεταξύ άλλων, από το άρθρο 7 της απόφασης 1/80 στα άτομα που τελούν στην ίδια κατάσταση όπως ο M. Bozkurt.

15. Το Bundesverwaltungsgericht έκρινε ότι η έκβαση της διαφοράς που έχει υποβληθεί στην κρίση του εξαρτάται από την ερμηνεία της παραπάνω διάταξης, οπότε ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε στο

Δικαστήριο αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης επί των εξής ερωτημάτων:

Ανάλυση της υπόθεσης

«1) Διατηρεί ο σύζυγος του ενταγμένου στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους Τούρκου εργαζόμενου το δικαίωμα εργασίας και διαμονής, το οποίο απέκτησε με βάση το άρθρο 7, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, [της απόφασης 1/80] ως μέλος της οικογένειας, ακόμη και μετά τη λύση του γάμου με διαζύγιο;

Προκαταρκτική παρατήρηση

Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα:

2) Πρόκειται για καταχρηστική επίκληση του δικαιώματος διαμονής, το οποίο έλκει ο ενδιαφερόμενος από την πρώην σύζυγό του βάσει του άρθρου 7, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, [της απόφασης 1/80], όταν μετά την κτήση του δικαιώματος αυτού ο ενδιαφερόμενος Τούρκος υπήκοος βίασε την πρώην σύζυγό του και της προξένησε σωματικές κακώσεις και τιμωρήθηκε για την πράξη του αυτή με διετή φυλάκιση;»

16. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν ο Μ. Bozkurt, η Δανική, η Γερμανική και η Ιταλική Κυβέρνηση, το Land Baden-Württemberg και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Δεν ζητήθηκε να διεξαχθεί και δεν διεξήχθη επ' ακροατηρίου συζήτηση.

17. Μολονότι τα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν το άρθρο 7 της απόφασης 1/80, το εθνικό δικαστήριο αναφέρεται, με τη διάταξη περί παραπομπής, στο ενδεχόμενο να έχει αποκτήσει ο Μ. Bozkurt, ως Τούρκος εργαζόμενος, δικαιώματα με βάση το άρθρο 6 της εν λόγω απόφασης. Στη συνέχεια πάντως, το δικαστήριο αυτό κρίνει ότι το ενδεχόμενο αυτό πρέπει να αποκλειστεί, διότι ο Μ. Bozkurt δεν έχει παράσχει ούτε ακριβείς λεπτομέρειες για την εργασία του στη Γερμανία ούτε κανένα σχετικό έγγραφο, παρά τις σχετικές οχλήσεις του Land Baden-Württemberg. Χωρίς τη συνεργασία του Μ. Bozkurt, είναι αδύνατο να εξακριβωθεί κατά πόσον έχει αποκτήσει δικαιώματα με βάση το άρθρο αυτό και κατά πόσον ενδεχομένως τα έχει απολέσει λόγω της μακρόχρονης ανεργίας του.

18. Η Επιτροπή εκφράζει με τις παρατήσεις της τις αμφιβολίες της ως προς την ορθότητα της άποψης του εθνικού δικαστηρίου. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της απόφασης 1/80 προκύπτει σαφώς ότι οι περίοδοι ακούσιας ανεργίας και οι μακράς διάρκειας απουσίες λόγω ασθένειας, μολονότι δεν εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης απασχόλησης, εντούτοις δεν θίγουν τα δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί βάσει της προηγούμενης περιόδου απασχόλησης. Κατά την άποψη της Επιτροπής, το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει να επανεξετάσει

το ζήτημα αυτό. Αν αποδεικνυόταν ότι ο Μ. Bozkurt αντλεί δικαιώματα από το άρθρο 6, δεν θα χρειαζόταν να εξεταστεί η κατάσταση του από την άποψη του άρθρου 7.

Επιτροπή σε σχέση με το γράμμα και τα αποτελέσματα του άρθρου 6 της απόφασης 1/80. Απλώς και μόνο το γεγονός ότι ο Μ. Bozkurt έχει παραμείνει άνεργος εδώ και πολλά χρόνια δεν έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια των δικαιωμάτων που του παρέχει το εν λόγω άρθρο⁸. Η συγκεκριμένη εφαρμογή του άρθρου αυτού στην υπόθεση της κύριας δίκης εναπόκειται φυσικά στο εθνικό δικαστήριο και μόνο.

19. Όπως παρατηρεί η Επιτροπή, αποτελεί πάγια νομολογία ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 234 ΕΚ (νυν άρθρου 267 ΣΛΕΕ), που στηρίζεται σε σαφή διάκριση των λειτουργιών μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, κάθε εκτίμηση των επίδικων περιστατικών εμπίπτει στην αρμοδιότητα του εθνικού δικαστηρίου⁶. Ομοίως, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της εκδοθισόμενης δικαστικής απόφασης να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της υπόθεσης, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής απόφασης για την έκδοση της δίκης του απόφασης όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο⁷.

Πρώτο ερώτημα

21. Το εθνικό δικαστήριο, με το πρώτο ερώτημα, θέτει κατ' ουσία το ζήτημα αν επιτρέπεται η επίκληση δικαιωμάτων με βάση το άρθρο 7, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, της απόφασης 1/80 (στο εξής: άρθρο 7) στην περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος δεν είναι πλέον «μέλος της οικογένειας» Τούρκου εργαζόμενου που είναι ενταγμένος στη νόμιμη αγορά εργασίας του κράτους υποδοχής.

20. Εν πάση περιπτώσει, θα ήταν ίσως χρήσιμο να πω –προκειμένου να βοηθήσω το εθνικό δικαστήριο να επιλύσει τη διαφορά που έχει υποβληθεί στην κρίση του– ότι συμφωνώ με τις παρατηρήσεις που διατύπωσε η

22. Με άλλα λόγια, έχουν τα κράτη μέλη την εξουσία να εξαρτούν τα δικαιώματα αυτά από τη διατήρηση της ιδιότητας του «μέλους της οικογένειας»; Αν γίνει δεκτό ότι τα δικαιώματα αυτά, εφόσον αποκτηθούν, έχουν πλέον αυτοτέλεια, τα κράτη δεν θα μπορούν

6 — Βλ., μεταξύ πολλών άλλων, απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 1979, 36/79, Denkvit Futtermittel (Συλλογή τόμος 1979, σ. 3439, σκέψη 12), και απόφαση της 15ης Απριλίου 2010, C-433/05, Sandström (Συλλογή 2010, σ. I-2885, σκέψη 35).

7 — Βλ., μεταξύ πολλών άλλων, απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1995, C-415/93, Bosman (Συλλογή 1995, σ. I-4921, σκέψη 59), και της 18ης Μαρτίου 2010, C-440/08, Gielen (Συλλογή 2010, σ. I-2323, σκέψη 27).

8 — Βλ. συναφώς την απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 1997, C-171/95, Tetik (Συλλογή 1997, σ. I-329, σκέψη 38).

να διατάσσουν την απέλαση προσώπων που τελούν στην κατάσταση του M. Bozkurt.

Το άρθρο 7 ως μέσο κοινωνικής πολιτικής

23. Η Δανική και η Γερμανική Κυβέρνηση και το Land Baden-Württemberg υποστηρίζουν ότι τα δικαιώματα αυτά χάνονται σε περίπτωση απώλειας της ιδιότητας του μέλους της οικογένειας. Ο M. Bozkurt και η Επιτροπή υποστηρίζουν το αντίθετο, δηλαδή ότι τα δικαιώματα αυτά, εφόσον αποκτηθούν, είναι πλέον αυτοτελή. Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το διαζύγιο του M. Bozkurt δεν επηρεάζει τα δικαιώματα που αντλεί ο ενδιαφερόμενος από το άρθρο 7, αλλά διατυπώνει συγχρόνως και ορισμένες επιφυλάξεις.

24. Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, πρέπει καταρχάς να εξακριβωθεί κατά πόσον τα άρθρα 6 και 7 της απόφασης 1/80 έχουν κοινωνικό ρόλο λόγω της απονομής δικαιωμάτων στους Τούρκους εργαζόμενους και στα μέλη των οικογενειών τους εντός των κρατών μελών. Στη συνέχεια θα πρέπει να εξεταστούν η διαδικασία με την οποία υλοποιούνται στην πράξη οι σκοποί που επιδιώκονται με τις διατάξεις αυτές και, συνακόλουθα, ο βαθμός στον οποίο τα εν λόγω κράτη μπορούν να επιβάλλουν όρους για τη διαμονή των ατόμων που επιδιώκουν να υπαχθούν στις ευεργετικές αυτές διατάξεις. Το Δικαστήριο έχει εκδώσει πολλές ήδη αποφάσεις στον τομέα αυτό και θα παραπέμψω επανειλημμένα στη νομολογία αυτή κατά την ανάλυση των κρίσιμων ζητημάτων.

25. Το άρθρο 7 περιλαμβάνεται στο τμήμα 1 (που επιγράφεται «Ζητήματα σχετικά με την απασχόληση και την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων») του κεφαλαίου II (που επιγράφεται «Κοινωνικές διατάξεις») της απόφασης 1/80.

26. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το άρθρο 7 παράγει άμεσα αποτελέσματα εντός των κρατών μελών, οπότε οι Τούρκοι υπήκοοι που πληρούν τις προϋποθέσεις του μπορούν να επικαλούνται απευθείας τα δικαιώματα που τους παρέχει η διάταξη αυτή⁹.

27. Το άρθρο 6 της απόφασης 1/80, το οποίο περιλαμβάνεται στο ίδιο τμήμα, απονέμει στους Τούρκους εργαζόμενους που είναι ενταγμένοι στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους ορισμένα δικαιώματα πρόσβασης στην αγορά εργασίας του κράτους αυτού. Μετά από τετραετή νόμιμη απασχόληση οι εργαζόμενοι αυτοί έχουν, κατά το άρθρο αυτό, ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε έμμοσθη δραστηριότητα της επιλογής τους εντός κράτους υποδοχής¹⁰.

28. Κατά το πρώτο εδάφιο του άρθρου 7, τα μέλη της οικογένειας των εργαζομένων αυτών, στα οποία έχει επιτραπεί να έλθουν να ζήσουν μαζί του, αποκτούν περιορισμένη πρόσβαση στην αγορά εργασίας του κράτους

9 — Βλ. απόφαση της 18ης Ιουλίου 2007, C-325/05, Derin (Συλλογή 2007, σ. I-6495, σκέψη 47).

10 — Για πληρέστερη ανάλυση του όλου πλαισίου των άρθρων 6 και 7 της απόφασης 1/80, βλ. τις σημερινές προτάσεις μου στην υπόθεση C-484/07, Pehlivan (σημεία 29 επ.).

υποδοχής μετά από τριετή τουλάχιστον νόμιμη διαμονή στο κράτος αυτό. Εφόσον έχουν διαμείνει νομίμως στο κράτος αυτό επί πέντε έτη, έχουν ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε έμμιση δραστηριότητα της επιλογής τους. Με τις διατάξεις αυτές καθιερώνεται μια σταδιακή διαδικασία κοινωνικής ένταξης τόσο των εργαζόμενων όσο και των μελών των οικογενειών τους.

29. Το ενδιαφερόμενο μέλος της οικογένειας, για να μπορεί να ασκήσει δικαιώματα βάσει του άρθρου 7, πρέπει, πρώτον, να είναι μέλος της οικογένειας Τούρκου εργαζόμενου ενταγμένου στη νόμιμη αγορά εργασίας του κράτους υποδοχής και, δεύτερον, να του έχει δοθεί από τις αρμόδιες αρχές του κράτους αυτού η άδεια να έλθει να συμβιώσει με τον εν λόγω εργαζόμενο στην επικράτειά του¹¹.

30. Η διαδικασία ένταξης την οποία προβλέπει το άρθρο 7 περιλαμβάνει δύο στάδια. Το πρώτο διαρκεί μια τριετία, κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος δεν έχει δικαίωμα να εργαστεί στο κράτος υποδοχής, εκτός αν το εν λόγω κράτος θεσπίσει διατάξεις που είναι ευνοϊκότερες για τα μέλη της οικογένειας γενικότερα. Το δεύτερο στάδιο διαρκεί μια διετία. Το μέλος της οικογένειας έχει το δικαίωμα να εργαστεί, αλλά το δικαίωμά του τελεί «υπό την επιφύλαξη της αποδοτέας στους εργαζομένους των κρατών μελών της Κοινότητας προτεραιότητας». Μετά την πάροδο των πέντε αυτών ετών το μέλος της οικογένειας είναι ελεύθερο να αποδεχθεί οποιαδήποτε έμμιση δραστηριότητα.

11 — Βλ. απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2004, C-275/02, Ayaz (Συλλογή 2004, σ. I-8765, σκέψη 34).

31. Το δικαίωμα εξεύρεσης και/ή ανάληψης εργασίας συνεπάγεται κατ' ανάγκη το δικαίωμα διαμονής στο κράτος υποδοχής, χωρίς το οποίο το πρώτο δικαίωμα θα ήταν ανενεργό¹².

Η εφαρμογή του άρθρου 7 στην πράξη

32. Σε ποιο βαθμό μπορούν τα κράτη μέλη να επιβάλλουν όρους για το δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειας;

33. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος μπορεί να επιβάλλει όρους τόσο σε σχέση με την αρχική είσοδο του μέλους της οικογένειας στην επικράτειά του, όσο και σε σχέση με τη διαμονή αυτού του ατόμου κατά τα τρία (τουλάχιστον) έτη που ακολουθούν την είσοδο του αυτή. Η απόφαση για την παροχή άδειας εισόδου εναπόκειται αποκλειστικά στο κράτος υποδοχής, το οποίο είναι ελεύθερο να επιβάλλει όρους για την είσοδο αυτή. Η ευχέρεια του εν λόγω κράτους για την επιβολή όρων μετά τη χορήγηση της άδειας εισόδου είναι πιο περιορισμένη: τα κράτη έχουν βασικά την εξουσία να διασφαλίζουν ότι η παρουσία του μέλους της οικογένειας

12 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 17ης Απριλίου 1997, C-351/95, Kadiman (Συλλογή 1997, σ. I-2133, σκέψη 29). Η συλλογιστική του Δικαστηρίου στην υπόθεση εκείνη αντανάκλα την προγενέστερη συλλογιστική του σε σχέση με το άρθρο 6 της απόφασης 1/80: βλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, C-192/89, Sevince (Συλλογή 1990, σ. I-3461, σκέψη 29), και της 16ης Δεκεμβρίου 1992, C-237/91, Kus (Συλλογή 1992, σ. I-6781, σκέψη 22).

«συμβιβάζεται με το πνεύμα και με τον σκοπό του άρθρου 7, πρώτο εδάφιο». Είναι π.χ. σαφές ότι το κράτος υποδοχής μπορεί να επιβάλλει τον όρο να διαμένει το μέλος της οικογένειας υπό την ίδια στέγη με τον εργαζόμενο με τον οποίο ήλθε να συμβιώσει και λόγω του οποίου του χορηγήθηκε η άδεια εισόδου¹³.

34. Ποιοι είναι οι σκοποί αυτής της ελάχιστης περιόδου διαμονής από την άποψη του Τούρκου εργαζόμενου και των μελών της οικογένειάς του;

35. Οι σκοποί αυτοί είναι βασικά δύο. Πρώτον, η παρουσία των μελών της οικογένειας στο κράτος υποδοχής παρέχει τη δυνατότητα οικογενειακής επανένωσης¹⁴. Η βασική επιδίωξη ήταν, αρχικά τουλάχιστον, η βελτίωση της κατάστασης των Τούρκων εργαζόμενων και όχι των μελών των οικογενειών τους. Οι εργαζόμενοι αυτοί, έχοντας μαζί τους τα μέλη της οικογένειάς τους, βελτιώνουν την ποιότητα της ζωής τους στον τόπο εργασίας τους.

36. Ο δεύτερος σκοπός συνίσταται στην ένταξη των μελών της οικογένειας. Τα μέλη της οικογένειας στα οποία παρέχεται η δυνατότητα να βρίσκονται στο έδαφος του

κράτους υποδοχής αποκτούν βαθμιαία τη δυνατότητα να αποτελέσουν τμήμα της κοινωνίας του κράτους αυτού και, σε τελική φάση, να αρχίσουν να εργάζονται. Επομένως, «εδραιώνεται» η θέση τους εντός του κράτους υποδοχής¹⁵. Στην περίπτωση αυτή η έμφαση δίδεται στα μέλη της οικογένειας και όχι στον Τούρκο εργαζόμενο με τον οποίο ήλθαν να συμβιώσουν.

37. Τι ισχύει όταν παρέρχεται η απαιτούμενη ελάχιστη περίοδος διαμονής; Μπορεί το κράτος υποδοχής να εξακολουθήσει να επιβάλλει όρους σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειας που έχουν αποκτήσει απεριόριστο δικαίωμα πρόσβασης στην αγορά εργασίας αυτού του κράτους; Μπορεί συγκεκριμένα να πει σε ένα άτομο σαν τον M. Bozkurt: «έχεις δικαίωμα να παραμείνεις στη χώρα για όσο διάστημα θα είσαι έγγαμος, αλλά, αν ο γάμος λυθεί με διαζύγιο, θα έχω κάθε δικαίωμα να σε απελάσω»;

38. Κατά τη γνώμη μου, στις περιπτώσεις αυτές το κράτος υποδοχής δεν έχει πλέον καμία δυνατότητα να επιβάλλει όρους σχετικά με το δικαίωμα διαμονής: είναι πια πολύ αργά για κάτι τέτοιο.

39. Η ορθότητα του παραπάνω συμπεράσματος επιβεβαιώνεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου επί του άρθρου 7, τόσο σε σχέση με την ανάλυση της γενικής φύσης του επίμαχου δικαιώματος από το Δικαστήριο όσο και σε σχέση με τις συγκεκριμένες περιπτώσεις στις οποίες το Δικαστήριο

13 — Βλ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 12 απόφαση Kadiman (σκέψεις 33 και 41). Για πληρέστερη ανάλυση των όρων που μπορεί να επιβάλλει το κράτος μέλος υποδοχής κατά την εν λόγω περίοδο, βλ. τις προαναφερθείσες στην υποσημείωση 10 προτάσεις μου στην υπόθεση Pehlivan (σημεία 39 επ.).

14 — Βλ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 12 απόφαση Kadiman (σκέψεις 35 και 36).

15 — Βλ., συναφώς, προαναφερθείσα στην υποσημείωση 12 απόφαση Kadiman (σκέψεις 35 και 36).

αναγνώρισε ότι το δικαίωμα αυτό εξακολουθεί να υφίσταται. Από μια ευρύτερη δηλαδή οπτική γωνία, το Δικαστήριο τόνισε την αυτοτέλεια του δικαιώματος αυτού, άπαξ και το δικαίωμα έχει γεννηθεί. Για παράδειγμα, με την απόφαση Ergat¹⁶, το Δικαστήριο εξέθεσε ότι «τα κράτη μέλη δεν μπορούν πλέον να επιβάλλουν όρους ως προς τη διαμονή μέλους της οικογένειας Τούρκου εργαζομένου πέραν της εν λόγω τριετίας» και ότι «τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο στην περίπτωση του Τούρκου μετανάστη ο οποίος πληροί [...] τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση» (δηλαδή αυτού που διαμένει νόμιμα στο κράτος μέλος υποδοχής εδώ και πέντε τουλάχιστον έτη)¹⁷. Στη συνέχεια το Δικαστήριο επισήμανε ότι το καθεστώς του μέλους της οικογένειας το οποίο πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 7 είναι το καθεστώς ατόμου που «είναι ήδη νομίμως ενταγμένο στο κράτος μέλος υποδοχής» και «έχει τη δυνατότητα να ενταχθεί μόνιμα στο κράτος μέλος υποδοχής»¹⁸. Με την απόφαση Eyyüp¹⁹, το Δικαστήριο τόνισε ότι, «αφού η είσοδος του μέλους της οικογένειας στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής επιτράπηκε προκειμένου το μέλος αυτό να συμβιώσει με την οικογένειά του, απαιτείται η συμβίωση αυτή να εκδηλωθεί επί ένα χρονικό διάστημα με την πραγματική συγκατοίκηση και συμβίωση με τον εργαζόμενο και να διαρκέσει μέχρις ότου ο ενδιαφερόμενος πληροί ο ίδιος τις προϋποθέσεις προσβάσεως στην αγορά εργασίας του κράτους αυτού»²⁰.

40. Το Δικαστήριο, δίδοντας έμφαση στη λειτουργία του άρθρου 7 ως μέσου ένταξης

στην κοινωνία του κράτους υποδοχής των μελών της οικογένειας που αντλούν δικαιώματα από το άρθρο αυτό, υπογράμμισε ότι το δικαίωμα διαμονής, που αποτελεί συνακόλουθο του δικαιώματος πρόσβασης στην αγορά εργασίας του οικείου κράτους μέλους, είναι «ανεξάρτητο από το αν εξακολουθούν να υπάρχουν οι προϋποθέσεις κτήσης [του εν λόγω δικαιώματος]»²¹. Στην απόφαση Ergat το Δικαστήριο επισήμανε ότι «το ανεπιφύλακτο δικαίωμα προσβάσεως του ενδιαφερομένου σε οποιαδήποτε δραστηριότητα της ελεύθερης επιλογής του, χωρίς μάλιστα να μπορεί να του αντιταχθεί η προτεραιότητα των εργαζομένων των κρατών μελών, [...] θα καθίστατο κενό περιεχομένου, αν οι αρμόδιες εθνικές αρχές είχαν τη δυνατότητα να επιβάλλουν, καθ' οιονδήποτε τρόπο, όρους ή περιορισμούς στην άσκηση των συγκεκριμένων δικαιωμάτων που παρέχονται στον Τούρκο μετανάστη απευθείας από την απόφαση 1/80»²².

41. Το Δικαστήριο, κατά την εφαρμογή της συλλογιστικής αυτής σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, έχει δεχτεί π.χ. ότι επιτρέπεται η επίκληση των δικαιωμάτων που παρέχει το άρθρο 7, ακόμη και όταν ο πατέρας του ενδιαφερόμενου, από τον οποίο ο ενδιαφερόμενος έλκει το δικαίωμα διαμονής του, έχει φύγει από το κράτος υποδοχής πριν από την άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων και δεν διαμένει ούτε εργάζεται πλέον στη χώρα αυτή²³. Ομοίως, το Δικαστήριο δέχτηκε ότι το γεγονός ότι το άτομο που πληρούσε στο

16 — Απόφαση της 16ης Μαρτίου 2000, C-329/97 (Συλλογή 2000, σ. I-1487).

17 — Σκέψεις 38 και 39.

18 — Σκέψεις 42 και 43.

19 — Απόφαση της 22ας Ιουνίου 2000, C-65/98 (Συλλογή 2000, σ. I-4747).

20 — Σκέψη 28 (η υπογράμμιση δική μου).

21 — Βλ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 16 απόφαση Ergat (σκέψη 40) και απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 2004, C-467/02, Cetinkaya (Συλλογή 2004, σ. I-10895, σκέψη 31).

22 — Βλ. σκέψη 41. Βλ. επίσης απόφαση της 25ης Σεπτεμβρίου 2008, C-453/07, Er (Συλλογή 2008, σ. I-7299, σκέψη 27).

23 — Βλ. απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 1998, C-210/97, Akman (Συλλογή 1998, σ. I-7519, σκέψη 51).

παρελθόν τις προϋποθέσεις του πρώτου εδαφίου του άρθρου 7 δεν ασκούσε ακόμη, και μάλιστα σε ηλικία 23 ετών, έμμισθη εργασία δεν σήμαινε ότι το άτομο αυτό δεν είχε δικαίωμα διαμονής²⁴.

42. Η παραπάνω νομολογία αφορά βέβαια άτομα που, αντίθετα από τον M. Bozkurt, ήταν «μέλη της οικογένειας» κατά το χρονικό σημείο κατά το οποίο το δικαίωμα διαμονής τους αμφισβητήθηκε από το κράτος υποδοχής. Νομίζω όμως ότι το επιχείρημα που αναπτύσσουν η Δανική και η Γερμανική Κυβέρνηση και το Land Baden-Württemberg με τις παρατηρήσεις τους, ότι δηλαδή η μη ύπαρξη πλέον οικογενειακών δεσμών του M. Bozkurt σημαίνει ότι ο ενδιαφερόμενος έχει απολέσει πλέον οποιαδήποτε δικαιώματα είχε ενδεχομένως βάσει του άρθρου 7, δεν είναι βάσιμο. Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει σαφώς ότι ο M. Bozkurt ήταν επί μια πενταετία μέλος της οικογένειας εργαζόμενης με τουρκική ιθαγένεια που ήταν ενταγμένη στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους, εν προκειμένω της Γερμανίας. Δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι ο M. Bozkurt, κατά την περίοδο εκείνη, έκανε οτιδήποτε άλλο πέρα από το να συμμορφώνεται με τους όρους που του επιβάλλονταν. Κατά συνέπεια, μόλις συμπληρώθηκε η πενταετία, απέκτησε πλήρη δικαιώματα βάσει του άρθρου 7. Τα δικαιώματα αυτά ήταν αυτοτελή και συνεχή, υπό τις δύο επιφυλάξεις που θα εξετάσω στο επόμενο σημείο. Κατά τη γνώμη μου, το γεγονός ότι στη συνέχεια διαζεύχθηκε και έχασε την ιδιότητα του «μέλους της οικογένειας» δεν

μπορεί σε καμία περίπτωση να επηρεάσει τα δικαιώματά του.

43. Οι δύο επιφυλάξεις είναι οι εξής. Οι Τούρκοι υπήκοοι που έχουν αποκτήσει μη υποκειμένα σε αιρέσεις δικαιώματα διαμονής και πρόσβασης στην αγορά εργασίας του κράτους υποδοχής είναι δυνατόν να χάνουν τα δικαιώματά τους αυτά στις ακόλουθες δύο περιπτώσεις. Η πρώτη αφορά τους λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας, υπό την έννοια του άρθρου 14, παράγραφος 1, της απόφασης 1/80. Επ' αυτού θα επανέλθω αργότερα²⁵. Η δεύτερη είναι η περίπτωση στην οποία ο ενδιαφερόμενος εγκαταλείπει το έδαφος του κράτους υποδοχής για σημαντικό χρονικό διάστημα και χωρίς θεμιτούς λόγους²⁶.

44. Η πρώτη επομένως περίπτωση αφορά την εξουσία που εξακολουθούν να έχουν τα κράτη μέλη να απελαύνουν τους Τούρκους υπηκόους – αλλά και άτομα που έχουν την ιθαγένεια της Ένωσης – για ιδιαίτερους, βάσιμους λόγους. Η δεύτερη περίπτωση εκφράζει το πραγματικό γεγονός ότι το απλό δικαίωμα διαμονής δεν είναι εννοιολογικά το ίδιο με το να έχει κανείς την ιθαγένεια του κράτους υποδοχής ή τα ειδικά δικαιώματα που συναρτώνται προς την ιθαγένεια της Ένωσης.

24 — Βλ., προαναφερθείσα στην υποσημείωση 22 ανωτέρω απόφαση Er (σκέψη 31), με την οποία τονίζεται ότι το άρθρο 7 διαφέρει στο σημείο αυτό από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της απόφασης 1/80. Βλ., επίσης, απόφαση της 7ης Ιουλίου 2005, C-373/03, Aydınli (Συλλογή 2005, σ. I-6181, σκέψη 31), και προαναφερθείσα στην υποσημείωση 9 απόφαση Derin, σκέψη 56.

25 — Βλ. σημεία 71 επ. κατωτέρω.

26 — Βλ., μεταξύ άλλων, προαναφερθείσα στην υποσημείωση 16 απόφαση Ergat (σκέψη 48), απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2007, C-349/06, Polat (Συλλογή 2007, σ. I-8167, σκέψη 21), και απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2008, C-337/07, Altun (Συλλογή 2008, σ. I-10323, σκέψη 62).

45. Φρονώ ότι αυτοί είναι οι *μόνοι* λόγοι για τους οποίους μπορεί να επέρχεται η απώλεια των δικαιωμάτων των ατόμων που τελούν στην ίδια κατάσταση με τον Μ. Bozkurt²⁷.

46. Το εθνικό δικαστήριο αναφέρεται, με την αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης, στα πιθανά αποτελέσματα του κανονισμού 1612/68²⁸ για την περίπτωση του Μ. Bozkurt. Συναφώς το Δικαστήριο έχει δεχτεί ότι, αφού το άρθρο 7 δεν περιέχει ορισμό του «μέλους της οικογένειας», πρέπει να ληφθεί υπόψη ο ορισμός που δίδει στην έννοια αυτή ο κανονισμός, προκειμένου να ερμηνευθεί η αντίστοιχη έννοια του άρθρου 7²⁹. Με την απόφαση Reed³⁰ το Δικαστήριο αποφάνθηκε σε σχέση με το άρθρο 10 του κανονισμού 1612/68 ότι η έννοια «οικογένεια» του εργαζόμενου δεν καλύπτει τον άγαμο σύντροφό του³¹. Το εθνικό δικαστήριο (με τη συλλογιστική του οποίου συμφωνούν στο σημείο αυτό η Δανική και η Γερμανική Κυβέρνηση) θέτει το ερώτημα κατά πόσον αυτό σημαίνει ότι το δικαίωμα διαμονής του Μ. Bozkurt έπαυσε να υφίσταται μόλις εκδόθηκε το διαζύγιο του.

47. Κατά τη γνώμη μου, από την παραπάνω ανάλυση συνάγεται ότι, εφόσον έχει

συμπληρωθεί η πενταετία και έχουν αποκτηθεί πλήρη δικαιώματα κατά το άρθρο 7, δεν τίθεται ζήτημα εφαρμογής του κανονισμού 1612/68 στα άτομα που τελούν στην ίδια κατάσταση με τον Μ. Bozkurt. Για τον Μ. Bozkurt δηλαδή δεν ανακύπτει καν το ερώτημα αν είναι μέλος της οικογένειας. Αυτό που έχει σημασία είναι ότι ο Μ. Bozkurt *ήταν* μέλος της οικογένειας κατά τη διάρκεια της κρίσιμης πενταετίας.

48. Τέλος, θα πρέπει να εξετάσω το ζήτημα της εφαρμογής του άρθρου 59 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, το οποίο επίσης έθεσαν το εθνικό δικαστήριο και η Δανική, η Γερμανική και η Ιταλική Κυβέρνηση. Η διάταξη αυτή αποκλείει συγκεκριμένα την ευνοϊκότερη μεταχείριση των Τούρκων υπηκόων έναντι των αντίστοιχων υπηκόων της Ένωσης που βρίσκονται σε παρεμφερείς καταστάσεις. Σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία που ίσχυε κατά την έκδοση της απόφασης απέλασης του Μ. Bozkurt³², ακόμη και οι πολίτες της Ένωσης που είχαν εισέλθει και διαμένει σε ένα κράτος μέλος ως μέλη της οικογένειας μπορούσαν να απελαθούν σε περίπτωση διαζυγίου τους, εφόσον είχαν έλθει στο κράτος αυτό για να συμβιώσουν με τον εγκατεστημένο εκεί πρώην σύζυγό τους. Υποστηρίζεται ότι, αν το άρθρο 7 ερμηνευόταν υπό την έννοια ότι ο Μ. Bozkurt εξακολουθεί, υπό παρόμοιες περιστάσεις, να έχει δικαίωμα διαμονής, τότε αυτό θα κατέληγε σε ευνοϊκότερη μεταχείρισή του. Αυτό το αποτέλεσμα θα

27 — Βλ., μεταξύ άλλων, προαναφερθείσα στην υποσημείωση 21 απόφαση Cetinkaya (σκέψη 38).

28 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33), όπως έχει τροποποιηθεί. Από τις 30 Απριλίου 2006 τα άρθρα 10 και 11 του κανονισμού αυτού έχουν καταργηθεί και αντικατασταθεί από την οδηγία 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ 2004 L 158, σ. 77, και διορθωτικό στην ΕΕ 2004, L 229, σ. 35).

29 — Βλ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 11 απόφαση Ayaz (σκέψη 38).

30 — Απόφαση της 17ης Απριλίου 1986, 59/85 (Συλλογή 1986, σ. 1283).

31 — Βλ. σκέψη 16.

32 — Βλ. το σημείο 46 ανωτέρω.

ήταν αντίθετο προς το άρθρο 59 και πρέπει συνεπώς να μη γίνει δεκτό.

49. Δεν συμφωνώ με το παραπάνω επιχείρημα.

50. Όπως ορθά τονίζει η Επιτροπή με τις παρατηρήσεις της, το ίδιο επιχείρημα (τηρουμένων των αναλογιών) εξετάστηκε και απορρίφθηκε με την απόφαση *Derin*³³ (η υπόθεση εκείνη αφορούσε τέκνο και όχι σύζυγο). Στην υπόθεση εκείνη επρόκειτο για το τέκνο Τούρκου υπηκόου, το οποίο αξίωνε δικαίωμα διαμονής κατά το άρθρο 7, μολονότι είχε υπερβεί το 21ο έτος της ηλικίας του και δεν έμενε πλέον με τους γονείς του ούτε συντηρούνταν από αυτούς, με τους οποίους είχε προηγουμένως συμβιώσει κατόπιν της έλευσής του στο κράτος υποδοχής προς τον σκοπό αυτό. Το Δικαστήριο, κατά την εξέταση της δυνατότητας εφαρμογής του άρθρου 59, σύγκρινε τα δικαιώματα που προβλέπονται για τους πολίτες της Ένωσης με τα δικαιώματα που προβλέπονται για τους Τούρκους υπηκόους. Το Δικαστήριο επισήμανε ότι τα τέκνα των Ευρωπαίων πολιτών έχουν δικαίωμα εγκατάστασής τους με την οικογένειά τους στο κράτος υποδοχής το οποίο δεν υπόκειται σε καμία προϋπόθεση, ενώ το αντίστοιχο δικαίωμα των τέκνων των Τούρκων υπηκόων εξαρτάται από τη χορήγηση άδειας από τις αρχές του ενδιαφερόμενου κράτους. Στη συνέχεια το Δικαστήριο ανέφερε ότι τα τέκνα πολίτη της Ένωσης έχουν το δικαίωμα πρόσβασης σε οποιαδήποτε έμμισθη δραστηριότητα στο κράτος μέλος υποδοχής, ενώ το αντίστοιχο δικαίωμα των τέκνων των Τούρκων εργαζόμενων ρυθμίζεται λεπτομερώς από το άρθρο 7. Τέλος, το Δικαστήριο τόνισε ότι οι Τούρκοι υπήκοοι δεν έχουν το δικαίωμα να

κυκλοφορούν ελεύθερα στο εσωτερικό της Κοινότητας και ότι χάνουν το δικαίωμα διαμονής τους στις περιπτώσεις εφαρμογής του άρθρου 14 της απόφασης 1/80 ή στην περίπτωση που αναχωρούν από το έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής για σημαντικό χρονικό διάστημα και χωρίς θεμιτό λόγο³⁴. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε κατόπιν αυτού ότι η κατάσταση του τέκνου Τούρκου εργαζομένου «δεν μπορεί να συγκριθεί λυσιτελώς» με την κατάσταση του κατιόντος ενός υπηκόου κράτους μέλους, με δεδομένες τις σημαντικές διαφορές που υπάρχουν μεταξύ του νομικού καθεστώτος στο οποίο υπάγεται καθένας τους³⁵.

51. Φρονώ ότι δεν υπάρχει κανείς λόγος να μην εφαρμόζεται η ανωτέρω συλλογιστική κατ' αναλογία στα άτομα που, όπως ο *M. Bozkurt*, είναι πρώην σύζυγοι Τούρκων υπηκόων.

52. Επομένως, το επιχείρημα που βασίζεται στο άρθρο 59 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου πρέπει να απορριφθεί.

53. Για όλους τους παραπάνω λόγους φρονώ ότι η απάντηση στο πρώτο ερώτημα πρέπει να είναι ότι ο σύζυγος του ενταγμένου στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους Τούρκου εργαζόμενου διατηρεί το δικαίωμα διαμονής και εργασίας, το οποίο απέκτησε με βάση το άρθρο 7, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, της απόφασης 1/80 ως μέλος της οικογένειας, ακόμη και μετά τη λύση του γάμου με διαζύγιο.

33 — Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 9.

34 — Σκέψεις 62 έως 67.

35 — Σκέψη 68.

Δεύτερο ερώτημα

54. Πρόκειται για ένα σημαντικότατο ερώτημα. Πριν εξετάσω τα ανακύπτοντα νομικά ζητήματα, θα ήθελα να τονίσω ότι αντικείμενο της υπό κρίση υπόθεσης δεν είναι ο βιασμός και ό,τι μπορεί να πει κανείς για τον βιασμό, αλλά η κατάχρηση δικαιώματος, διότι πρόκειται για ισχυρό κλονισμό της έγγαμης σχέσης και λύση του γάμου χάρη στον οποίο έχει αποκτηθεί δικαίωμα διαμονής δυνάμει του άρθρου 7. Αυτό είναι το πλαίσιο εντός του οποίου πρέπει να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό. Η εξουσία του κράτους μέλους να απελαύνει τα άτομα που τελούν στην ίδια κατάσταση με τον M. Bozkurt αποτελεί αυτοτελές ζήτημα, το οποίο διέπεται από το άρθρο 14 της απόφασης 1/80 και το οποίο θα εξετάσω παρακάτω στα σημεία 71 επ.

55. Με το δεύτερο ερώτημα, το εθνικό δικαστήριο θέτει το ζήτημα αν πρόκειται για καταχρηστική επίκληση του δικαιώματος διαμονής, το οποίο έλκει ο ενδιαφερόμενος, όπως ο M. Bozkurt, από την πρώην σύζυγό του βάσει του άρθρου 7, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, όταν μετά την κτήση του δικαιώματος αυτού ο ενδιαφερόμενος την βίασε και της προξένησε σωματικές κακώσεις και τιμωρήθηκε για την πράξη του αυτή με φυλάκιση.

56. Η Δανική και η Γερμανική Κυβέρνηση και το Land Baden-Württemberg υποστηρίζουν ότι η συμπεριφορά αυτή αποτελεί πράγματι κατάχρηση δικαιώματος. Κατά συνέπεια, το κράτος μέλος έχει την εξουσία να στερήσει τον M. Bozkurt από το δικαίωμα διαμονής του. Η Ιταλική Κυβέρνηση διατυπώνει την άποψη ότι το ζήτημα αυτό

ενδείκνυται μάλλον να εξεταστεί με γνώμονα το άρθρο 14, παράγραφος 1, της απόφασης 1/80. Θα εξετάσω το ζήτημα αυτό παρακάτω³⁶. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι είναι εσφαλμένη η εφαρμογή της έννοιας της κατάχρησης δικαιώματος σε μια περίπτωση όπως είναι η περίπτωση του M. Bozkurt στην υπόθεση της κύριας δίκης.

57. Συμφωνώ με την Επιτροπή.

58. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι στο δικαίωμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ισχύει η γενική αρχή ότι απαγορεύεται η κατάχρηση δικαιώματος³⁷. Κατά συνέπεια, δεν επιτρέπεται η επίκληση του δικαιώματος της ΕΕ προς τον σκοπό κατάχρησης δικαιώματος ή καταστρατήγησης³⁸.

59. Από ορισμένους υποστηρίζεται ότι το κριτήριο για να εξακριβωθεί αν υπήρξε συμπεριφορά που να ισοδυναμεί με κατάχρηση στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι το «κατά πόσον υπάρχει αλλοίωση των σκοπών της κοινοτικής διατάξεως η οποία απονέμει το επίμαχο δικαίωμα»³⁹.

36 — Βλ. κατωτέρω τα σημεία 71 επ.

37 — Βλ., μεταξύ πολλών άλλων, απόφαση της 5ης Ιουλίου 2007, C-321/05, Kofoed (Συλλογή 2007, σ. I-5795, σκέψη 38).

38 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 12ης Μαΐου 1998, C-367/96, Κεφάλας κ.λπ. (Συλλογή 1998, σ. I-2843, σκέψη 20), της 23ης Μαρτίου 2000, C-373/97, Διαμαντής (Συλλογή 2000, σ. I-1705, σκέψη 33), και της 20ής Σεπτεμβρίου 2007, C-16/05, Tum και Dari (Συλλογή 2007, σ. I-7415, σκέψη 64).

39 — Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα A. Tizzano στην υπόθεση C-200/02, Zhu (απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2004, Συλλογή 2004, σ. I-9925), σημείο 115.

60. Το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης δικαίωμα είναι το δικαίωμα διαμονής που απονέμει το άρθρο 7. Ανωτέρω εξέθεσα ποιοι είναι οι σκοποί και οι στόχοι που επιδιώκει το δικαίωμα αυτό⁴⁰.

61. Μπορεί η παράνομη συμπεριφορά του M. Bozkurt να οδηγήσει, καθεαυτή και άνευ ετέρου, στην απώλεια του δικαιώματος αυτού;

62. Στο ερώτημα αυτό νομίζω ότι πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση.

63. Από τη δικογραφία που διαβιβάστηκε με την αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασης δεν προκύπτει καμία ένδειξη ότι πρόκειται για περίπτωση λευκού γάμου που να έχει συναφθεί με σκοπό την κάρπωση οφελών που δεν θα παρέχονταν χωρίς τον γάμο. Το Δικαστήριο έχει δεχτεί ότι ο εικονικός γάμος δεν μπορεί να δημιουργεί δικαιώματα δυνάμει του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴¹. Αν ο M. Bozkurt είχε αποπειραθεί, συνάπτοντας εικονική σχέση, να αποκομίσει δικαιώματα με βάση το άρθρο 7, τα δικαιώματα αυτά δεν θα είχαν καμία απολύτως αξία⁴². Αυτό όμως δεν συμβαίνει εν προκειμένω.

64. Ο βιασμός είναι πολύ σοβαρό έγκλημα. Με δεδομένο ότι το θύμα του εγκλήματος του M. Bozkurt ήταν η σύζυγός του, δεν μπορεί να υπάρξει αμφιβολία για το ότι έκανε κατάχρηση της έγγαμης σχέσης. Εντούτοις,

είμαι της άποψης ότι η συμπεριφορά αυτή δεν μπορεί να εξομοιωθεί με καταχρηστική άσκηση από τον M. Bozkurt του *δικαιώματος διαμονής* που του παρέχει το άρθρο 7 και, επομένως, δεν πρέπει να γίνει δεκτό ότι το δικαίωμα αυτό απολέσθηκε κατ' εφαρμογή των αρχών που παρατέθηκαν ανωτέρω.

65. Η άποψή μου αυτή στηρίζεται στους ακόλουθους δύο λόγους.

66. Πρώτον, φρονώ ότι, αν γίνει δεκτή η πρότασή μου και το εν λόγω δικαίωμα θεωρηθεί, κατόπιν ερμηνείας, ότι αποτελεί αυτοτελές δικαίωμα, θα ήταν εσφαλμένο να γίνεται λόγος για κατάχρηση του δικαιώματος αυτού λόγω της διάπραξης εγκλήματος σε βάρος του προσώπου χάρη στο οποίο αποκτήθηκε το δικαίωμα αυτό. Αν πρόκειται για αυτοτελές δικαίωμα, τα ζητήματα που αφορούν την προέλευση του δικαιώματος αυτού είναι πλέον εξ ορισμού αλυσιτελή.

67. Δεύτερον, για να εξακριβωθεί αν υπήρξε κατάχρηση δικαιώματος από την άποψη του άρθρου 7, πρέπει να εξεταστούν οι προϋποθέσεις που έχει θέσει η νομολογία. Με την απόφαση Emsland-Stärke⁴³, το Δικαστήριο δέχτηκε ότι η εξέταση πρέπει να πραγματοποιηθεί σε δύο στάδια. Στο πρώτο στάδιο είναι αναγκαίο να εξακριβωθεί η συνδρομή ενός συνόλου αντικειμενικών περιστάσεων από τις οποίες να προκύπτει ότι, παρά την τυπική τήρηση των προϋποθέσεων που θέτει η κοινοτική ρύθμιση, δεν έχει επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος με τη ρύθμιση αυτή σκοπός. Επιπλέον, πρέπει να υπάρχει ένα υποκειμενικό στοιχείο, το οποίο συνίσταται στη βούληση του ενδιαφερόμενου να αποκομίσει

40 — Βλ. ανωτέρω τα σημεία 25 επ.

41 — Βλ., όσον αφορά τον κανονισμό 1612/68, την απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2003, C-109/01, Akrich (Συλλογή 2003, σ. I-9607, σκέψη 61). Βλ., όσον αφορά το άρθρο 6 της απόφασης 1/80, την απόφαση της 5ης Ιουνίου 1997, C-285/95, Kol (Συλλογή 1997, σ. I-3069, σκέψη 25).

42 — Κατά τη γνώμη μου, ακόμη και μετά τη λήξη των προθεσμιών που προβλέπει το άρθρο 7. Βλ. τις προαναφερθείσες στην υποσημείωση 10 προτάσεις μου, σημεία 88 επ.

43 — Απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2000, C-110/99 (Συλλογή 2000, σ. I-11569).

όφελος που απορρέει από την κοινοτική ρύθμιση δημιουργώντας τεχνητά τις προϋποθέσεις που είναι αναγκαίες για την παροχή του οφέλους αυτού⁴⁴. Το υποκειμενικό αυτό στοιχείο πρέπει να συνιστά τον «μόνο σκοπό» της επίμαχης συμπεριφοράς⁴⁵.

68. Είναι σαφές ότι η επικρινόμενη συμπεριφορά του M. Bozkurt δεν ανταποκρίνεται στις δύο αυτές προϋποθέσεις. Δεν μπορεί να λεχθεί ότι ο μοναδικός σκοπός που επιδίωκε με τον γάμο του ήταν να αποκομίσει οφέλη από τους κοινοτικούς κανόνες. Το εθνικό δικαστήριο παρατηρεί ότι η συμπεριφορά του M. Bozkurt τον καθιστά «ανάξιο» να αντλεί δικαιώματα από το άρθρο 7. Αυτό μπορεί να ισχύει, αλλά η αναξιοότητα αυτού του είδους και η κατάχρηση δικαιώματος κατά το κοινωνικό δίκαιο είναι δύο διαφορετικά πράγματα. Η «αναξιοότητα» δεν αποτελεί το κριτήριο που έθεσε η απόφαση Emsland-Stärke⁴⁶.

69. Για λόγους πληρότητας θα ήθελα να προσθέσω ότι από το συμπέρασμα αυτό συνάγεται ευλόγως ότι η επικρινόμενη συμπεριφορά, ακόμη και αν είχε επιδειχθεί κατά τη διάρκεια της τριετίας ή της πενταετίας που προβλέπεται στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 7, δεν θα ισοδυναμούσε ούτε στην περίπτωση εκείνη με κατάχρηση δικαιώματος κατά το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

70. Για όλους τους παραπάνω λόγους φρονώ ότι η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα πρέπει

να είναι ότι δεν πρόκειται για καταχρηστική επίκληση του δικαιώματος διαμονής, το οποίο έλκει ο ενδιαφερόμενος από την πρώην σύζυγό του βάσει του άρθρου 7, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, όταν μετά την κτήση του δικαιώματος αυτού ο ενδιαφερόμενος βίασε την πρώην σύζυγό του και της προξένησε σωματικές κακώσεις και τιμωρήθηκε για την πράξη του αυτή με διετή φυλάκιση.

Τελικές παρατηρήσεις

71. Το εθνικό δικαστήριο, μολονότι αναφέρει στη διάταξη περί παραπομπής το άρθρο 14 της απόφασης 1/80, δεν αναπτύσσει συγκεκριμένη συλλογιστική σε σχέση με το άρθρο αυτό. Αν αντιλαμβάνομαι ορθά το ζήτημα, η απόπειρα απέλασης του M. Bozkurt το 2005 «σκόνταψε» στο άρθρο 9 της οδηγίας 64/221. Ήταν σαφές αφενός ότι, για να είναι έγκυρη η απόφαση απέλασης, έπρεπε να έχει τηρηθεί η εν λόγω διάταξη και αφετέρου ότι η διάταξη αυτή δεν είχε τηρηθεί⁴⁷.

72. Ομολογώ όμως ότι έχω ένα δυσάρεστο αίσθημα, το οποίο διατρέχει επίσης τη διάταξη περί παραπομπής και τις παρατηρήσεις της Δανικής και της Γερμανικής Κυβέρνησης και του Land Baden-Württemberg και οφείλεται στο ότι πρέπει υποχρεωτικά να επιτραπεί η παραμονή στην εθνική επικράτεια

44 — Βλ. σκέψεις 52 και 53.

45 — Σκέψη 50. Βλ. επίσης την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 37 απόφαση Kofoed, σκέψη 38, όπου το Δικαστήριο επισήμανε ότι η επίμαχη στην υπόθεση εκείνη κατάχρηση είχε πραγματοποιηθεί «με μόνο σκοπό» τη λήψη ορισμένου οφέλους.

46 — Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 43.

47 — Βλ. ανωτέρω το σημείο 13 και την υποσημείωση 5.

σε ένα άτομο με ποινικό μητρώο σαν του M. Bozkurt: κάτι πρέπει να γίνει.

73. Δεν χρειάζεται να προσθέσω ότι οι απόπειρες αντιμετώπισης των ζητημάτων απέλασης «με πλάγιους τρόπους», όπως συνέβη στην υπόθεση της κύριας δίκης, είναι εξ ορισμού καταδικασμένες σε αποτυχία. Όποιοι δεν συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις που θέτει, κατ' ορθή ερμηνεία, το άρθρο 7, δεν έχει το δικαίωμα παραμονής στο έδαφος του κράτους υποδοχής και επιτρέπεται η απέλασή του.

74. Φρονώ πάντως ότι, όταν ανακύπτει το ζήτημα αν επιτρέπεται η απέλαση Τούρκου υπηκόου που έχει ασκήσει τα δικαιώματα που αντλεί από την απόφαση 1/80, το ζήτημα αυτό μπορεί κατά κανόνα να επιλύεται ευχερέστερα με σημείο εκκίνησης το άρθρο 14 της απόφασης αυτής. Σκοπός άλλωστε της διάταξης αυτής είναι η ρύθμιση των απελάσεων στις περιπτώσεις ακριβώς αυτές.

75. Το Δικαστήριο έχει θέσει σαφείς κανόνες για τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 14, παράγραφος 1, της απόφασης 1/80, τους οποίους θα μπορούσα να συνοψίσω ως εξής: Οι εθνικές αρχές, όταν επιδιώκουν την απέλαση ενός ατόμου με βάση το εν λόγω άρθρο, είναι υποχρεωμένες αφενός να προβαίνουν σε εκτίμηση της ατομικής συμπεριφοράς του δράστη της παράβασης και του ζητήματος αν η συμπεριφορά αυτή αντιπροσωπεύει ενεστώτα, πραγματικό και

σοβαρό όντως κίνδυνο για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια και αφετέρου να τηρούν την αρχή της αναλογικότητας. Ειδικότερα, δεν επιτρέπεται να αποφασίζεται η λήψη μέτρου απέλασης κατά το άρθρο 14, παράγραφος 1, της απόφασης 1/80 παρά μόνον αν η ατομική συμπεριφορά του ενδιαφερομένου ενέχει συγκεκριμένο κίνδυνο νέων σοβαρών διαταράξεων της δημόσιας τάξης. Επομένως, το μέτρο αυτό δεν μπορεί να διατάσσεται αυτόματα κατόπιν ποινικής καταδίκης και με σκοπό τη γενική πρόληψη⁴⁸. Τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη, όταν εξετάζουν τη νομιμότητα του μέτρου απέλασης στις περιπτώσεις αυτές, τα πραγματικά περιστατικά τα οποία συνέβησαν μετά την τελευταία απόφαση των αρμόδιων αρχών και από τα οποία προκύπτει ενδεχομένως ότι έχει εξαλειφθεί ή περιοριστεί η απειλή που συνιστά για τη δημόσια τάξη η συμπεριφορά του συγκεκριμένου ατόμου⁴⁹.

76. Συναφώς πρέπει να τηρούνται βέβαια όλες οι διαδικαστικές προϋποθέσεις που θέτουν το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η εθνική νομοθεσία.

77. Με δεδομένο το πλαίσιο αυτό, το ζήτημα αν το άρθρο 14, παράγραφος 1, της απόφασης 1/80 έχει εφαρμογή στα περιστατικά της υπόθεσης της κύριας δίκης, όπως έχουν αποδειχθεί, εναπόκειται αποκλειστικά στην κρίση του εθνικού δικαστηρίου.

48 — Βλ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 9 απόφαση Derin, σκέψη 74.

49 — Βλ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 21 απόφαση Cetinkaya, σκέψη 47.

Πρόταση

78. Κατόπιν όλων των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα ερωτήματα του Bundesverwaltungsgericht ως εξής:

- «1) Ο σύζυγος του ενταγμένου στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους Τούρκου εργαζόμενου διατηρεί το δικαίωμα διαμονής και εργασίας, το οποίο απέκτησε με βάση το άρθρο 7, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, της απόφασης 1/80 του Συμβουλίου Σύνδεσης ΕΟΚ-Τουρκίας ως μέλος της οικογένειας, ακόμη και μετά τη λύση του γάμου με διαζύγιο.

- 2) Δεν πρόκειται για καταχρηστική επίκληση του δικαιώματος διαμονής, το οποίο έλκει ο ενδιαφερόμενος από την πρώην σύζυγό του βάσει του άρθρου 7, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, όταν μετά την κτήση του δικαιώματος αυτού ο ενδιαφερόμενος βίασε την πρώην σύζυγό του και της προξένησε σωματικές κακώσεις και τιμωρήθηκε για την πράξη του αυτή με διετή φυλάκιση.»